CU PRIVIRE LA NUMELE TOPIC BIHOREAN BULZ

de
RADU SP. POPESCU

Dicționarul Academiei, înregistrînd cuvîntul *bulz*, îi dă următoarele sensuri: „1. masă (de ceva) de formă (aproape) sferică, cf. *boț, boboloș, cocoloș, gogoloș, golomoz, bulgăre, blucă, bruș, gogonea;* 2. o stîncă singuratică".

Cu cel de-al doilea sens arată DA, citînd *Glosarul* lui Viciu, cuvîntul a fost semnalat în Valea Jiului (Uricani).

G. Giuglea, M. Homorodeanu și I. Stan[1] îl semnalează ca nume topic pentru Țara Hațegului (com. Rîu de Mari) și ca apelativ desemnînd o „stîncă rotundă", cu specificația că ne găsim în fața unui element topic cu o arie de mai mică extensiune, specific, într-o oarecare măsură, Țării Hațegului[2].

Un nume topic *Bulz* am întîlnit și noi în Gorj, pe Valea Bistriței (Gureni, com. Peștișani), iar *Bulzuri* pe Valea Sohodolului (com. Runcu), desemnînd porțiuni din cursul respectivelor văi, unde apa se frămîntă printre blocuri de stînci aflate pe vad.

O localitate *Bulz* există însă și în Bihor, la limita estică a județului, în apropiere de Piatra Craiului și de locul unde Valea Iadului se varsă în Crișul Repede. Asupra semnificației acestui nume topic ne vom opri în cele ce urmează.

Satul este atestat mai întîi în 1406 (possessio Walachalis Chornahaza") cu un nume maghiar, nume sub care va apărea notat, în continuare, în documente pînă în 1851 (Csarnoháza)[3].

Populația sa este românească, cu excepția cîtorva familii de maghiari, iar sensul de „stîncă" al apelativului *bulz*, care stă la baza numelui topic în discuție (satul este situat pe o vale, într-o zonă montană), nu mai este cunoscut.

---

[1] G. Giuglea, M. Homorodean și I. Stan, *Toponimia comunei Rîu de Mori, (Țara Hațegului)*, în FD, V, 1963, p. 41—68.

[2] *Ibid.*, p. 49.

În județul Hunedoara există două localități cu nume derivate de la *bulz: Bulzești* (provenit, după cum ne indică sufixul — *ești*, de la un nume de persoană) și *Bulzani*.

Bulzu este și un cătun aparținător de Uricani, iar un alt cătun *Bulz* este contopit în Poiana Aiudului.

În Banat, nu departe de Făget, există și o localitate *Bulza*. Pentru atestările acestora în documente, vezi Coriolan Suciu, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, vol. I, [București], Edit. Acad. R. S. România, [1967], p. 113.

Nume topice Bulz au fost atestate și pe văile Ampoiului și Arieșului (N. Drăganu, *Românii în veacurile IX—XIV pe baza toponimiei și a onomasticei*, București, 1933, p. 494, nota 1).

[3] Vezi C. Suciu, *op. cit.*, p. 112.

https://biblioteca-digitala.ro

Originea cuvîntului *bulz* este încă nelămurită. Tratatul academic de *Istoria limbii române*, citîndu-l pe Diculescu[4], îl tratează la capitolul „Influenţa germanică"[5]. După G. Giuglea[6] provine din adjectivul substantivizat lat*. *bullidus*, din care a rezultat rom. **buld*, cu pl. *bulzi* şi de la acest plural s-a refăcut un nou singular *bulz*, prin influenţa pluralului asupra singularului.

Fie însă că este de origine veche germanică, fie de origine latină sau de altă provenienţă, un lucru este cert — şi în această privinţă toţi lingviştii care l-au cercetat sînt de acord[7] — şi anume că termenul *bulz* aparţine fondului vechi, arhaic al lexicului limbii române.

După cum spuneam, sensul apelativului nu mai este cunoscut în Bihor şi se pare că el a dispărut aici de multă vreme.

După cum se ştie, ţinuturile bihorene sînt printre cele dintîi cucerite de maghiari, în procesul istoric al apropierii ungurilor dinspre Panonia spre circumvalaţia carpatică.

Cronica notarului anonim al regelui Bela narează o primă încleştare între Arpad şi Menumorut la Biharea, cînd luptele au durat 13 zile şi s-au terminat prin împăcarea celor doi conducători. Aceste ţinuturi vor fi şi printre cele dîntîi asupra cărora se va extinde, ulterior, prin a doua jumătate a secolului al XI-lea, stăpînirea organizată a statului feudal maghiar[8]. În cadrul acestei feudalizări, administraţia, cancelaria ungurească au prevăzut şi maghiarizarea toponimiei, prin traducerea vechii toponimii româneşti, proces practicat în tot cursul evului mediu[9]. Toponimia românească nu a fost tradusă în maghiară în acele cazuri cînd sensurile numelor topice nu mai erau descifrate de oficialităţile maghiare[10].

Un astfel de caz îl reprezintă şi cel de faţă. Trebuie să presupunem că în momentul extinderii stăpînirii statului maghiar asupra Bihorului sensul apelativului bulz se pierduse deja aici, din moment ce nu a fost tradus în maghiară (în *Szikla* „stîncă", de pildă; cf. mulţimea toponimelor *Ţiclău*, în Ardeal), ca în cazul localităţilor vecine, inclusiv al comunei de care aparţine (*Remeţi* — care are la bază magh. *remete* „pustnic, călugăr, sihastru[11]). Între numele românesc *Bulz* şi

---

[4] C. Diculescu, *Die Gepiden*, I, Leipzig, 1922, p. 181; id., Z.R.Ph, XLIX. 1929, p. 385 şi urm.

Etimologia au acceptat-o Meyer-Lübke *Romanisches etymologisches Wörterbuch*, III, Heidelberg, 1935, p. 1382; P. Skok, ZRPh, L, 1930, p. 270.

[5] *Istoria limbii române*, II, Bucureşti, Edit. Acad. R. S. România, 1969, p. 368.

[6] G. Giuglea, *Crimpeie de limbă şi viaţă străveche românească*, în DR III, 1922—1923, p. 595.

[7] Pentru alte soluţii şi discuţii, vezi Cihac, *Dicţionnaire d'étymologie dacoromane*, II, Frankfurt/Main, 1879, p. 33; TDRG, s.v.; Densusianu, GS I, 1923/1924, p. 351; Alejandro Cioranescu, *Diccionario Etimológico Rumano*, Universitad de la Laguna, 1958—1961, s.v.; Al. Rosetti, *Istoria limbii române de la origini pînă în secolul al XVII-lea*, [Bucureşti], 1968, p. 239—240.

[8] Pentru aspectul istoric al problemei, vezi, printre altele, *Istoria României*, vol. I, Bucureşti, Edit. Acad. R.P.R., 1960, p. 772 ş.u.; vol. II, Bucureşti, 1962, p. 72 ş.u.; M. Constantinescu, C. Daicoviciu, Ştefan Pascu, *Istoria României. Compendiu*, Bucureşti, 1969, p. 119; Ştefan Pascu, *Voievodatul Transilvaniei*, I, Cluj, 1971, p. 29 ş.u.; Costantin C. Giurescu şi Dinu C. Giurescu *Istoria românilor*, Bucureşti, [1971], p. 193, ş.a.

[9] S. Dragomir, *Vechimea elementului românesc şi colonizările străine în Banat*, în „Anuarul Institutului de istorie naţională din Cluj", VI, 1924—1925, p. 276; N. Drăganu, *Românii în veacurile IX—XIV pe baza toponimiei şi a onomasticii*, Bucureşti, 1933, p. 234, 308; E. Petrovici, *Toponimie ungurească în Transilvania medievală*, în „Transilvania", an. 74, 1943, nr. 2, p. 113—130.

[10] E. Petrovici, *art. cit.*, p. 120; V. Frăţilă, *Vechimea unor toponime din centrul Transilvaniei*, în LR, XIX, 1970, nr. 3, p. 238, ş.a.

[11] Cf. Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, [Bucureşti], 1963, p. 245.

https://biblioteca-digitala.ro

ungurescul *Csarnahaza* nu există nici o potrivire de sens, numele maghiar fiind dat după vreun locuitor sau stăpîn al satului, probabil *Ciornea*, așa cum ne indică magh. — *háza* (care corespunde sufixului românesc — *ești* în „rețeta" de traducere a toponimiei românești în maghiară[12]).

Un lucru este cert și anume că în momentul venirii maghiarilor satul era românesc, după cum specifică și prima sa atestare vorbind de o „possessio Walachalis" (vezi mai sus). Totodată, negreșit, locuitorii și-au numit în permanență satul tot *Bulz*, chiar dacă în documentele administrative ungurești el era cunoscut sub un alt nume, maghiar. Altfel nu ne putem închipui numele său actual, fiindcă locuitorii nu dau numele unei așezări după un apelativ al cărui sens nu îl mai cunosc.

Faptele relatate mai sus vin să confirme ideea lui E. Petrovici că „îndeosebi pentru acele teritorii pe care s-au perindat și s-au amestecat, în cursul veacurilor, mai multe popoare vorbind limbi diferite, toponimia ne dă informații prețioase asupra modului și asupra ordinei de succesiune în are s-au așezat acele popoare pe teritoriul respectiv[13]". Numele topic Bulz se adaugă, totodată, argumentelor toponimice ale continuității și vechimii elementului românesc în Bihor.

ON THE TOPONYM „BULZ" IN THE DISTRICT OF BIHOR

— *Abstract* —

The dialectal word *bulz*, meaning „rock" is known to belong to the old lexical stock of the language. In some regions of the country it has served for a basis to some place names (especially in the historical region of Țara Hațegului).

Finding it as a village name in the district of Bihor (Transylvania) seems however to be worth consideration. Here the meaning of the word has long been lost, in our opinion even since the X—XI centuries, the time when the Hungarians were penetrating into Transylvania. If the meaning of the word *bulz* had been known locally during the following centuries, the administration would have been able to translate it (as customary) into Hungarian. As it happened, they couldnt but change it for the hung. *Csarnaháza*, Besides the toponym Țiclău < hung. *Szikla* „rock" is rather frequent is other parts of Hungarian administrated Transylvania.

The fact that, in spite of the above mentioned conditions the original toponym has permanently been used by the local Romanian population evidences their uninterupted inhabiting this region.

[12] Cf. E. Petrovici, *art. cit.*, p. 123.

[13] Idem, *Adjectivele posesive slave în — j — ca toponime pe teritoriul R.P.R*, în SCL, IV, 1953, p. 85.

https://biblioteca-digitala.ro